

Przemysław Śleszyński

Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN, Warszawa, ul. Twarda 51/55, 00-818
Warszawa; e-mail: psleszyn@twarda.pan.pl

CYTOWANIA POLSKICH CZASOPISM NAUKOWYCH Z ZAKRESU GEOGRAFII I BADAŃ REGIONALNYCH PO 1990 R.

Streszczenie: W notatce przedstawiono analizę cytowań polskich czasopism i serii z zakresu geografii i badań regionalnych opublikowanych w latach 1991–2010, opracowaną na podstawie serwisu naukowo-informacyjnego Google Scholar według stanu na kwiecień 2012 r. Analizy bibliometryczne wykazały generalnie słabe, choć zróżnicowane oddziaływanie publikacji. Wykazano dominującą rolę kilku tytułów, w tym *Geographia Polonica* i *Studia Regionalne i Lokalne*. Szczególnie ten ostatni kwartalnik odnotowuje szybki wzrost cytowań w ostatniej dekadzie.

Słowa kluczowe: bibliometria, cytowania, Google Scholar, rozwój geografii i badań regionalnych.

CITATIONS OF THE POLISH SCIENTIFIC JOURNALS IN THE FIELD OF GEOGRAPHY AND REGIONAL STUDIES AFTER 1990

Summary: The article presents an analysis of citations of the Polish scientific journals and series of geography and spatial economy in 1991–2010 years, developed on the basis of information service Google Scholar. Bibliometric analyzes showed generally weak, but the variation impact on the publication. Demonstrated the dominant role of several titles, including *Geographia Polonica* and *Regional and Local Studies*. The latter title has grown rapidly in the last decade citations.

Keywords: bibliometrics, citations, Google Scholar, development of geography and regional studies.

Wprowadzenie

Rozwój bibliograficznych baz danych skutkuje coraz większymi możliwościami analiz dotyczących oddziaływania prac naukowych. Jednym z bardzo ważnych zagadnień jest tutaj ocena pozycji czasopism naukowych. Powszechnie zakłada się bowiem, że liczba cytowań prac publikowanych w danym tytule wydawniczym jest pozytywnie skorelowana z jego poziomem naukowym. Założenie to stanowi punkt wyjścia do konstrukcji różnorodnych wskaźników, z *Impact Factor* (IF) na czele.

W Polsce pierwsze prace na temat oddziaływania czasopism i generalnie cytowań pojawiły się już w latach 70. ubiegłego wieku (Królikowska 1971;

Daniłowicz, Szarski 1979)¹. Jednak największe zainteresowanie odnotowuje się w naszym kraju (ale także na świecie) w ostatniej dekadzie. Wiąże się to z konsekwentnie wdrażanym przez resort nauki systemem oceny parametrycznej jednostek naukowych, którego istotnym elementem jest próba skwantyfikowania w porównywalny sposób osiągnięć badawczych, m.in. na podstawie ujednoczonej listy czasopism punktowanych (Wilkin 2013). Problem ten wzbudza od początku liczne kontrowersje, gdyż w obrębie różnych dziedzin istnieją zasadnicze różnice pomiędzy jakością dorobku naukowego a ujednoczonymi dla wszystkich kryteriami, zwłaszcza na podstawie liczby cytowań konkretnych prac, autorów, czasopism, ośrodków naukowych itd. (Wróblewski 2001). Autor ten podaje, że przykładowo rozpiętość pomiędzy średnim cytowaniem jednej pracy w różnych dziedzinach jest olbrzymia: w bazach SCI dla biologii komórki wynosiła ona blisko 37, podczas gdy dla ekologii – 9, dla matematyki – 5, a dla architektury i sztuki – zaledwie 0,3. Nie oznacza to wcale, że prace w którejs z cytowanych dziedzin są lepsze lub gorsze, ale że poszczególne obszary nauki z zasady mają odmienne sposoby cytowania, w tym inną liczbę indeksowanych czasopism.

O ile porównania cytowań pomiędzy odległymi dyscyplinami nie mają żadnego sensu, o tyle w obrębie dosyć jednorodnych obszarów nauki jest to jak najbardziej uprawnione. Dla czasopism geograficznych takich zestawień było już opublikowanych kilka (Racki 2003; Bajerski 2008), w tym na podstawie Google Scholar (Śleszyński 2009).

Od ostatniego wspomnianego opracowania minęło kilka lat, w czasie których baza Google Scholar zdecydowanie się powiększyła: w 2009 r. czołowy polski anglojęzyczny periodyk geograficzny *Geographia Polonica* odnotował 1,1 tys. cytowań, natomiast w kwietniu 2012 r. było to już 2,6 tys., a w maju 2013 r. – 3,5 tys. Jednak największe zmiany dotyczyły głównie polskojęzycznych czasopism publikujących opracowania z zakresu geografii społeczno-ekonomicznej oraz szeroko rozumianych studiów regionalnych i gospodarki przestrzennej. W ich przypadku można było obserwować interesujące przesunięcia związane z pracami publikowanymi po 1989 r. i dotyczące w większości badań podejmowanych w nowej rzeczywistości politycznej i społeczno-ekonomicznej.

Wymienione uwarunkowania są głównym powodem ponownego zajęcia się problematyką cytowań na podstawie Google Scholar. Warto podkreślić, że baza ta w coraz większym stopniu jest wiarygodna i obejmuje coraz mniej pozycji z tzw. szarej literatury (ale nadal nie pomija autocytowań) i często ma zastosowanie w ocenie pozycji lub prestiżu naukowego (Linton et al. 2011). W Polsce jest już dość powszechnie wykorzystywana w ocenie dorobku naukowego wniosków grantowych Narodowego Centrum Nauki. Ponieważ automatycznie indeksuje w zasadzie wszystkie poprawnie sformatowane wersje prac (artykułów) zamieszczanych na stronach internetowych (np. w formacie pdf), jest bardziej reprezentatywna dla rynków krajowych oraz nauk społecznych i humanistycznych, niż ma

¹ Wyczerpująca bibliografia polskich prac naukometrycznych prowadzona przez dr Anetę Drabek znajduje się pod adresem: http://www.new1.bg.us.edu.pl/Default.aspx?url=arton_inform%2Fbibliografia.htm [dostęp: 4.09.2013]; stamtąd zaczerpnięto dwie cytowane prace.

to miejsce w bazach Web of Knowledge/Web of Science i Scopus. Nadal jednak nie obejmuje cytowań zawartych w dużej części prac zamieszczanych poza czasopismami i seriami wydawniczymi, np. w postaci rozdziałów w klasycznych monografiach, chyba że książki tego typu są publikowane w internecie, co ze względów rynkowych jest i pozostanie rzadkością.

Kwerendę bibliograficzną wykonała Beata Zielińska wiosną 2012 r. dla 58 tytułów. Zebrania i uporządkowania materiału źródłowego dokonano przy wykorzystaniu programu Publish or Perish 3 (Harzing 2010).

Trzeba zwrócić uwagę na fakt, że o ile Google Scholar nieźle radzi sobie z indeksowaniem czasopism (jeśli opisy bibliograficzne i treści artykułów są dostępne w bazach bibliograficznych sieci internetowej), o tyle w przypadku serii wydawniczych jest to daleko niepełne. Dzieje się tak dlatego, że wydawcy nie zawsze przywiązują dużą wagę do skrupulatnego i wyczerpującego oznaczenia serii wydawniczych. Zdarza się również, że opisy bibliograficzne podawane przez cytujących autorów nie zawsze jednoznacznie to interpretują. Dlatego też wiele monografii w Google Scholar identyfikowanych jest jako pojedyncze książki, a nie serie. Dotyczy to m.in. takich tytułów, jak *Prace Geograficznej IGiPZ PAN*, *Monografie IGiPZ PAN*, prace kilku komisji Polskiego Towarzystwa Geograficznego, serie: *Studia Obszarów Wiejskich*, *Konwersatorium Wiedzy o Mieście* i innych. Dlatego poniższa analiza jest bardziej reprezentatywna dla ciągłych czasopism niż dla serii wydawniczych, nawet tych w miarę regularnie się ukazujących.

Wzrost cytowań w latach 2009–2012

W pierwszej kolejności warto zapoznać się z przyrostem liczby cytowań dla czasopism pomiędzy pierwszym i drugim badaniem w trzyletnim okresie (kwiecień 2009–kwiecień 2012). Jak wspomniano, bazy Google Scholar znacznie się powiększyły, przede wszystkim za sprawą coraz powszechniejszego udostępniania prac naukowych w sieci internetowej. Ma to szczególne znaczenie w Polsce w związku z oceną parametryczną czasopism, w której jednym z ocenianych aspektów jest właśnie upowszechnianie artykułów na stronach www.

Porównanie liczby cytowań dla dziesięciu największych pod tym względem tytułów zestawiono w tabeli 1. Najwięcej odwołań – 3,3 tys., osiągnął *Przegląd Geograficzny*, najstarszy polski periodyk ogólnogeograficzny wydawany od 1919 r. (aktualnie przez Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN). Drugie miejsce zajęła *Geographia Polonica* (wydawana tamże od 1964 r.) z liczbą 2,6 tys., a trzecie – *Prace Geograficzne* (również IGiPZ PAN, od 1954 r.) – 1,0 tys. Pozostałe tytuły odnotowały 0,5–0,9 tys., cytowań; w malejącej kolejności były to: *Czasopismo Geograficzne* (Polskie Towarzystwo Geograficzne), obydwie serie, tj. społeczno-ekonomiczna i fizycznogeograficzna, *Folia Geographica* (Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej UJ), *Studia Regionalne i Lokalne* – SRiL (EUROREG UW), *Prace Geograficzne* (Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej UJ), *Quaestiones Geographicae* (Wydział Nauk Geograficznych i Geologicznych UAM), *Biuletyn KPZK PAN* (Komitet

Tab. 1. Liczba indeksowanych prac i cytowań wybranych czasopism z zakresu geografii i badań regionalnych w bazach Google Scholar w kwietniu 2009 i kwietniu 2012 r. (dane obejmują wszystkie indeksowane prace). Tytuły zestawiono według malejącej liczby cytowań w kwietniu 2012 r.

Tytuł	Wydawca	Liczba cytowań wszystkich pozycji bibliograficznych		Przyrost liczby cytowań (2009–2012)		Odnotowane pozycje bibliograficzne (IV 2012)	
		IV 2009	IV 2012	Liczba	%	Liczba	Średnia liczba cytowań
<i>Przegląd Geograficzny</i>	Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN	829	3 316	2 487	300	993	3,3
<i>Geographia Polonica</i>	Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN	1 053	2 610	1 557	148	1 172	2,2
<i>Prace Geograficzne</i>	Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN	404	978	574	142	260	3,8
<i>Czasopismo Geograficzne</i>	Polskie Towarzystwo Geograficzne	316	870	554	175	607	1,4
<i>Folia Geographica (Series Geographica Socio-Oeconomica, Geographica Physica)</i>	Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej UJ	139	822	683	491	366	2,2
<i>Studia Regionalne i Lokalne</i>	EUROREG UW	247	743	496	201	213	3,5
<i>Prace Geograficzne</i>	Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej UJ	230	606	376	163	152	4,0
<i>Quaestiones Geographicae</i>	Wydział Nauk Geograficznych i Ekonomicznych UAM	203	596	393	194	205	2,9
<i>Biuletyn KPZK PAN</i>	Komitet Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN	332	513	181	55	163	3,1
<i>European Spatial Research and Policy</i>	Zakład Zagospodarowania Środowiska i Polityki Przestrzennej UŁ, Uniwersytet w Groningen, Uniwersytet Komeńskiego, Federalny Urząd Budownictwa i Planowania Regionalnego (Niemcy)	227	493	266	117	383	1,3

Źródło: na podstawie Google Scholar z kwietnia 2009 i 2012 r.

Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN) oraz *European Spatial Research and Policy* (Zakład Zagospodarowania Środowiska i Polityki Przestrzennej UŁ, holenderski Uniwersytet w Groningen, słowacki Uniwersytet Komeńskiego, niemieckie Federalne Biuro Budownictwa i Planowania Regionalnego).

Interesujący jest przyrost cytowań pomiędzy kwerendą wykonaną wiosną 2009 i 2012 r. Większość tytułów co najmniej podwoiła ten wskaźnik – w największym stopniu krakowska *Folia Geographica* (blisko pięciokrotnie). Zwyżka ta wiąże się najprawdopodobniej nie z poprawą wyszukiwań Google Scholar w tym okresie, lecz z głębokimi zmianami w udostępnianiu treści polskich czasopism, co zostało wymuszone zasadami punktacyjnymi MNiSW.

Wskaźniki liczby cytowań w oczywisty sposób są związane nie tylko z jakością publikowanych materiałów, lecz także z liczbą artykułów (pozycji bibliograficznych), zwykle proporcjonalną do czasu ukazywania się danego tytułu. Dlatego w tabeli obliczono też średnią liczbę cytowań przypadającą na jedną indeksowaną przez Google Scholar pozycję bibliograficzną. W żadnym z dziesięciu prezentowanych tytułów wskaźnik ten nie spada poniżej jedności, a w przypadku niektórych wynosi więcej niż trzy. W naturalny sposób dotyczy to serii monograficznych (*Prace Geograficzne* UJ i IGiPZ PAN), ale też czasopism naukowych (*Studia Regionalne i Lokalne*, *Przegląd Geograficzny*).

Cytowania czasopism w latach 1991–2010

Liczbę cytowań za okres 1991–2010 według tytułów przedstawiono w tabeli 2. Najwięcej cytowań odnotowały *Geographia Polonica* (760) oraz *Studia Regionalne i Lokalne* (740). Te dwa czasopisma tworzą dość wyraźną czołówkę pod względem oddziaływania publikacyjnego (ryc. 1). W następnej kolejności uplasowały się *Przegląd Geograficzny* (552) i *European Spatial Research and Policy* (493). W sumie 20 czasopism osiągnęło powyżej 100 cytowań, a łączna ich suma dla tej „dwudziestki” wyniosła 6 tys. Poniżej 100 cytowań odnotowano m.in. w przypadku takich tytułów, jak *Studia KPZK PAN* i toruński *Bulletin of Geography. Socio-economic series*.

Można wnioskować, że w porównaniu z poprzednimi dekadami nastąpiły dość istotne przesunięcia, jeśli chodzi o liczbę cytowań. Jak już wspomniano, na drugie miejsce pod tym względem wysunął się warszawski kwartalnik SRiL, który tylko 20 cytowaniami ustępuje czasopismu *Geographia Polonica*. Natomiast jeśli wziąć pod uwagę tylko najnowszą dekadę 2001–2010, sztandarowe wydawnictwo EUROREGU (wychodzące regularnie jako kwartalnik dopiero od 2000 r.) zajmuje już pierwszą pozycję (486), wyprzedzając wyraźnie *Geographia Polonica* (365), *European Spatial Research and Policy* (288), *Przegląd Geograficzny* (271), *Prace Geograficzne* IGiPZ PAN (205), *Studia Geomorphologica Carpatho-Balcanica* (164), *Landform Analysis* (153), *Prace Komisji Geografii Przemysłu PTG* (123) oraz *Miscellanea Geographica* (113). Natomiast słabo prezentuje się m.in. *Czasopismo Geograficzne* (zaledwie 80 cytowań).

Na tle cytowań czasopism międzynarodowych przedstawione wyniki są dosyć mizerne. Dla przykładu, jeden rocznik *Economic Geography* (z 2000 r.) ma ich

Tab. 2. Liczba indeksowanych prac i cytowań czasopism z zakresu geografii i badań regionalnych w bazach Google Scholar w kwietniu 2012 r. za okres 1991–2010. Tytuły zestawiono według malejącej liczby cytowań w kwietniu 2012 r. Zestawienie obejmuje tylko te czasopisma i serie, które osiągnęły powyżej 100 cytowań w latach 1991–2010

Tytuł	Wydawca	Liczba cytowań	Liczba indeksowanych prac	Średnia liczba cytowań	Indeks Hirscha
<i>Geographia Polonica</i>	Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN	760	301	2,5	11
<i>Studia Regionálne i Lokalne</i>	EUROREG UW	740	212	3,5	12
<i>Przegląd Geograficzny</i>	Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN	552	216	2,6	8
<i>European Spatial Research and Policy</i>	Zakład Zagospodarowania Środowiska i Polityki Przestrzennej UŁ, Uniwersytet w Groningen, Uniwersytet Komeńskiego, Federalny Urząd Budownictwa i Planowania Regionalnego (Niemcy)	493	383	1,3	8
<i>Studia Geomorphologica Carpatho-Balcánica</i>	Komisja Nauk Geograficznych – Oddział PAN w Krakowie	381	66*	5,8	10
<i>Prace Geograficzne*</i>	Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN	324	80	4,1	8
<i>Turyzm</i>	Instytut Geografii Miast i Turyzmu UŁ	287	98	2,9	6
<i>Biuletyn KPZK PAN*</i>	Komitet Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN	248	84	3,0	6
<i>Dokumentacja Geograficzna*</i>	Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN	244	170	1,4	9
<i>Folia Geographica</i>	Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej UJ	242	160	1,5	10
<i>Quaestiones Geographicae</i>	Wydział Nauk Geograficznych i Ekonomicznych UAM	220	128	1,7	8
<i>Czasopismo Geograficzne</i>	Polskie Towarzystwo Geograficzne	214	160	1,3	6
<i>Miscellanea Geographica</i>	Wydział Geografii i Studiów Regionalnych UW	210	280	0,8	5
<i>Landform Analysis</i>	Stowarzyszenie Geomorfologów Polskich	195	186	1,0	6
<i>Prace Geograficzne*</i>	Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej UJ	185	59	3,1	6
<i>Folia Geographica</i>	Uniwersytet Łódzki	181	766	0,2	5
<i>Prace i Studia Geograficzne</i>	Wydział Geografii i Studiów Regionalnych UW	175	260	0,7	4

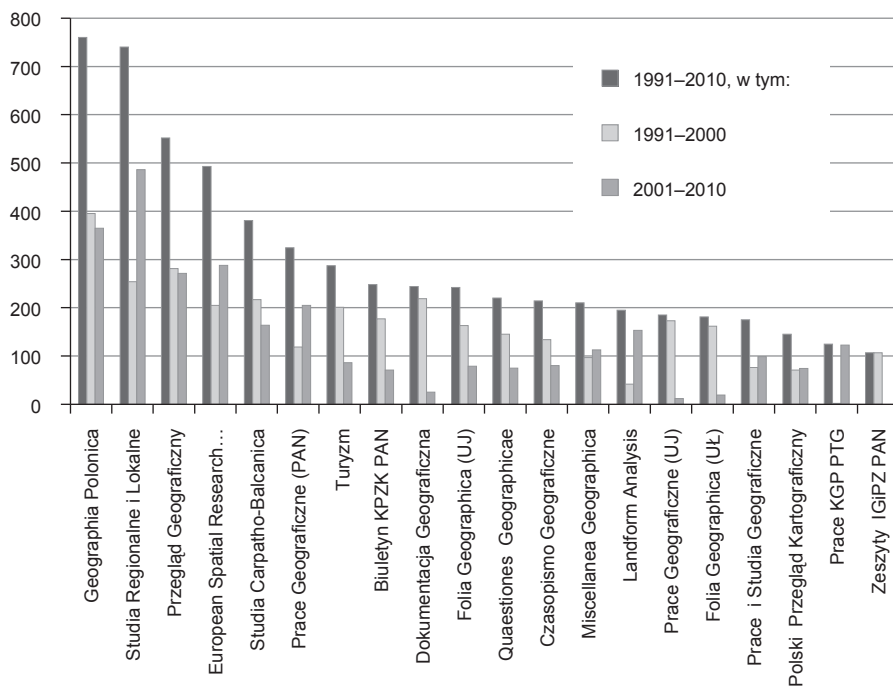
<i>Polski Przegląd Kartograficzny</i>	Odział Kartograficzny PTG	145	209	0,7	4
<i>Prace Komisji Geografii Przemysłu PTG</i>	Komisja Geografii Przemysłu PTG	125	154	0,8	5
<i>Zeszyty IGiPZ PAN*</i>	Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN	107	18	5,9	4

* Zaindeksowana liczba pozycji bibliograficznych oraz cytowań zaniżona przez Google Scholar. Wiele z prac opublikowanych w tych tytułach jest indeksowanych jako „normalne” książki, a nie serie wydawnicze, np. praca M. Kupiszewskiego „Modelowanie dynamiki przemian ludności w warunkach wzrostu znaczenia migracji międzynarodowych” (*Prace Geograficzne IGiPZ PAN*, 2002) – 43 razy, A. Gawryszewskiego, P. Korcellego i E. Nowosielskiej „Funkcje metropolitalne Warszawy” (*Zeszyty IGiPZ PAN*, 1998) – 42 razy.

Źródło: na podstawie baz Google Scholar z kwietnia 2012 r.

7 tys., a *Urban Studies* (też z 2000 r.) – 9,5 tys. Oznacza to bardzo słabe oddziaływanie czasopism polskich za granicą. Warto w tym miejscu przytoczyć mało znany fakt, że według zestawień z lat 70. ubiegłego wieku czołowy wówczas polski periodyk *Geographia Polonica* według różnych wskaźników zajmował 1.–4. miejsce wśród najczęściej cytowanych czasopism geograficznych świata (Harris 1980).

W analizowanym okresie poszczególne czasopisma zostały zaindeksowane z różną liczbą artykułów, a tym samym z różnym prawdopodobieństwem zacytowania. Odzwierciedleniem tego jest wskaźnik średniej liczby cytowań, zamieszczony również w tabeli 1. Spośród tytułów, w których liczba opublikowanych pozycji bibliograficznych nie została zaniżona², warto odnotować, że najwyższy średni poziom cytowań w przeliczeniu na jedną opublikowaną pracę dotyczy *Studiów Regionalnych i Lokalnych* (3,5), a następnie *Turyzmu* (2,9), *Przeglądu Geograficznego* (2,6) i *Geographia Polonica* (2,5).

Ryc. 1. Liczba indeksowanych prac i liczba cytowań czasopism z zakresu geografii i badań regionalnych w bazach Google Scholar w kwietniu 2012 r. za okres 1991–2010 (w rozbiciu za lata 1991–2000 i 2001–2010). Na rycinie zamieszczono tylko tytuły mające powyżej 100 cytowań w okresie 1991–2010.

Źródło: na podstawie Google Scholar (kwiecień 2012).

² Ma to różne przyczyny, najczęstszym powodem jest brak publikacji na stronach internetowych całości treści roczników oraz błędy w oznakowaniu tytułów i autorów. W wyszukiwarkach Google Scholar nie ma to jednak wpływu na obliczaną globalną liczbę cytowań.

Podobnie jak dla autorów, również dla czasopism możliwe jest obliczenie indeksu Jorgego Hirscha (2005), czyli w tym przypadku wskaźnika obrazującego, ile prac opublikowanych w danym czasopiśmie było cytowanych więcej razy niż ta właśnie liczba. Przykładowo, indeks Hirscha równy 10 oznacza, że co najmniej 10 prac było cytowanych 10 i więcej razy. W sumie wskaźnik może być niezłym predykatorem jakości prac, z pewnością lepszym dla czasopism niż dla poszczególnych autorów. Dane zamieszczono w ostatniej kolumnie tabeli 2. Okazuje się, że najwyższe wskaźniki (10 i więcej) odnotowały *Studia Regionalne i Lokalne* (12), *Geographia Polonica* (11) oraz *Studia Geomorphologica Carpatho-Balcanica* i krakowska *Folia Geographica* (po 10). Również w tym miejscu warto zestawić te dane z indeksami Hirscha dla czołowych czasopism zagranicznych. Dla pojedynczych roczników z lat 1991–2010 *Urban Studies* i *Catena* takowy wskaźnik mają zwykle na poziomie około 100–150.

Na zakończenie analiz zaprezentować można pokrótce jeszcze jedno zestawienie, dotyczące najczęściej cytowanych prac w ukazujących się regularnie czasopismach (tab. 3). Charakterystyczna jest tu silna pozycja autorów EUROREGU (G. Gorzelak, B. Jałowiecki, J. Hryniewicz i in.) oraz prac publikowanych w kwartalniku *Studia Regionalne i Lokalne*. Drugą grupę stanowią prace publikowane w *Geographia Polonica*, m.in. autorstwa pracowników IGiPZ PAN i UAM oraz kilku autorów zagranicznych. Jest też kilka prac zamieszczonych w mniej cytowanych i specjalistycznych periodykach (np. artykuł S. Liszewskiego w *Turyzmie* z 1995 r. z 33 cytowaniami).

Dodatkowe obliczenia pokazują, że wśród dziesięciu najczęściej cytowanych autorów, którzy opublikowali w polskich regularnych czasopismach geograficznych (geografia fizyczna, geografia społeczno-ekonomiczna) i z zakresu badań regionalnych, w tym w latach 1991–2010, również większość wywodzi się z wymienionych jednostek. W kolejności liczby cytowań są to: G. Gorzelak (153), L. Starkel (114), B. Jałowiecki (109), S. Liszewski (86), K. Błażejczyk (49), A. Kotarba (41), T. Czyż (38), M. Smętkowski (35), J. Bański (34) i A. Kukliński (31).

Z kolei dla najnowszego dziesięciolecia (2001–2010) podobne zestawienie jest następujące: G. Gorzelak (103), K. Błażejczyk (47), L. Starkel (46), B. Jałowiecki (32), K. Olejniczak (29), M. Smętkowski i P. Śleszyński (po 28), J. Bański i J.J. Parysek (po 27) oraz T. Czyż (25).

Oczywiście, powyższe dane obejmują tylko część cytowań polskich geografów i specjalistów pokrewnych, gdyż nie wszystkie ich istotne prace są publikowane wyłącznie w krajowych czasopismach. Przykładowo, G. Gorzelak notował w owym okresie publikacyjnym (1991–2010) ponad 1,5 tys. wszystkich cytowań (czyli dziesięciokrotnie więcej niż wyłącznie w polskich czasopismach), L. Starkel – 1,7 tys., a B. Jałowiecki – 0,9 tys. Ale równocześnie, przykładowo, podręcznik A. Richlinga i J. Solona *Ekologia krajobrazu* (w sumie sześć wydań) w tym czasie miał około 150 cytowań w Google Scholar, a wszystkie prace M. Kupiszewskiego – 0,9 tys. (podczas gdy ci sami autorzy za prace opublikowane w polskich czasopismach w latach 1991–2010 mieli zaledwie po kilka cytowań). Podobnie proporcje te tylko częściowo są zbieżne z indywidualnymi

Tab. 3. Najczęściej cytowane prace w polskich czasopismach z zakresu geografii i badań regionalnych (bez serii wydawniczych) za okres 1991–2010

Liczba cytowań	Autor	Tytuł pracy	Rok	Czasopismo
39	G. Gorzelak, B. Jałowiecki	Konkurencyjność regionów	2000	<i>Studia Regionalne i Lokalne</i>
33	S. Liszewski	Przestrzeń turystyczna	1995	<i>Turyzm</i>
29	L. Starkel	Geomorphic role of extreme rainfalls in the Polish Carpathians	1996	<i>Studia Geomorphologica Carpatho-Balcanica</i>
27	G. Gorzelak	Bieda i zamożność regionów	2003	<i>Studia Regionalne i Lokalne</i>
27	B. Jałowiecki	Przestrzeń historyczna, regionalizm, regionalizacja	1996	<i>Studia Regionalne i Lokalne</i>
26	J. Hryniowicz	Endo-i egzogenne czynniki rozwoju gospodarczego gmin i regionów	2000	<i>Studia Regionalne i Lokalne</i>
25	G. Gorzelak, B. Jałowiecki	Strategie rozwoju regionalnego województw: próba oceny	2001	<i>Studia Regionalne i Lokalne</i>
23	G. Gorzelak	Polskie regiony w procesie integracji europejskiej	2002	<i>Studia Regionalne i Lokalne</i>
20	K. Olejniczak	Apetyt na grona? Koncepcja grom oraz koncepcje bliskoznaczne w teorii i praktyce rozwoju regionalnego	2003	<i>Studia Regionalne i Lokalne</i>
20	P. Migoń, M. Hradek, K. Parzóch	Extreme geomorphic events in the Sudetes Mountains and their long-term impact	2002	<i>Studia Geomorphologica Carpatho-Balcanica</i>
19	M. Smętkowski	Nowe relacje między metropolią i regionem w gospodarce informacyjnej/w	2001	<i>Studia Regionalne i Lokalne</i>
19	S. Bohncke, C. Kasse, J. Vandenbergh	Climate induced environmental changes during the Vistulian Lateglacial at Zabinko, Poland	1995	<i>Quaestiones Geographicae</i>
19	B.E. Berglund, S. Björck	Late Weichselian and Holocene shore displacement in Blekinge, SE Sweden	1994	<i>Acta Universitatis Nicolai Copernici. Geografia</i>
18	A. Kukliński	O nowym modelu polityki regionalnej – artykuł dyskusyjny	2003	<i>Studia Regionalne i Lokalne</i>
18	V.R. Baker	Global paleohydrological change	1995	<i>Quaestiones Geographicae</i>
17	R. Camagni	Territorial competitiveness, globalisation and local milieux	2002	<i>European Spatial Research and Policy</i>

17	T. Czyż	Application of the potential model to the analysis of regional differences in Poland	2002	<i>Geographia Polonica</i>
17	Z. Gilowska	Regionalne uwarunkowania reform strukturalnych	2000	<i>Studia Regionalne i Lokalne</i>
17	L. Ryszkowski, A. Kędziora	Modification of the effects of global climate change by plant cover structure in an agricultural landscape	1995	<i>Geographia Polonica</i>
16	D.J. Hogan	Population, poverty and pollution in Cubatao, Sao Paulo	1995	<i>Geographia Polonica</i>
16	G. Gorzelak	Polityka regionalna wobec różnicowań polskiej przestrzeni	2004	<i>Studia Regionalne i Lokalne</i>
15	J.J. Parysek	Development of Polish towns and cities and factors affecting this process at the turn of the century	2005	<i>Geographia Polonica</i>
15	J. Bański	Problem areas in Poland's agriculture	2001	<i>Geographia Polonica</i>
15	L. Starkel	Extreme rainfalls and river floods in Europe during the last millennium	2001	<i>Geographia Polonica</i>
15	E.A. Koster	Progress in cold-climate aeolian research	1995	<i>Quaestiones Geographicae</i>

Źródło: na podstawie Google Scholar z kwietnia 2012 r.

indeksami *h* dotyczącymi całkowitego dorobku (w maju 2013 r. były one dla wymienionych osób następujące: L. Starkel – 31, G. Gorzelak – 23, B. Jałowicki – 19, A. Kukliński – 16; A. Kotarba i M. Kupiszewski – po 15, Z. Chojnicki i P. Korcelli – po 13, K. Błażejczyk – 12, J. Bański, T. Czyż, J.J. Parysek i J. Solon – po 11, S. Liszewski – 9, A. Richling, M. Smętkowski i P. Śleszyński – po 8, K. Olejniczak – 6)³.

Reasumując, powyższe dane wskazują na konieczną ostrożność w ocenie oddziaływania prac poszczególnych autorów, jak też na niedoskonałość pojedynczych wskaźników statystyczno-bibliograficznych, zwłaszcza jeśli dotyczą tylko niektórych „rynków” wydawniczych.

Warto też zwrócić uwagę, że prace najczęściej cytowane według stanu na wiosnę 2012 r. odnotowują po tym okresie dość szybki dalszy wzrost cytowań. Na przykład, pierwsza w zestawieniu w tabeli 3 praca G. Gorzelaka i B. Jałowickiego („Konkurencyjność regionów”, *Studia Regionalne i Lokalne*, 2000) w maju 2013 r., czyli zaledwie rok od poprzedniej kwerendy, miała już 52 cytowania, czyli o jedną trzecią więcej (wzrost z 39). Dowodzi to, że Google Scholar obejmuje coraz więcej tekstów źródłowych, również z wcześniejszych lat, co wynika z sukcesywnego rozwoju stron internetowych m.in. polskich czasopism, co jest wymuszone wspomnianą oceną parametryczną MNiSW. Najprawdopodobniej za kilka lat będzie można dokonywać jeszcze bardziej dokładnych i wyczerpujących analiz bibliograficzno-statystycznych, niemniej podstawowe prawidłowości i trendy w tym zakresie są uchwytne już dzisiaj.

Podsumowanie

Głównym wnioskiem z przeprowadzonych analiz jest kontynuacja procesów różnicowania cytowań w polskich periodykach z zakresu geografii i szeroko rozumianych badań regionalnych (w tym np. gospodarki przestrzennej). Uwagę zwraca słabnięcie głównych dotychczas wydawnictw, zwłaszcza takich, jak *Geographia Polonica*, *Przegląd Geograficzny* i *Czasopismo Geograficzne*. Symptomatyczne jest to, że w ostatniej dekadzie na pierwsze miejsce pod względem cytowań wysunął się kwartalnik *Studia Regionalne i Lokalne*. Jak się wydaje, w jego przypadku źródeł sukcesu szukać należy nie tylko w podejmowaniu aktualnej problematyki, związanej z szeroko rozumianym rozwojem regionalnym, lecz także ze stosunkowo wczesnym udostępnieniem treści artykułów poprzez stronę internetową już na początku obecnego wieku. Pozwoliło to na radykalną poprawę dostępu do wyników badań dla zainteresowanych.

Tymczasem tradycyjne polskie czasopisma geograficzne jeszcze niedawno miały daleko niezadowalające kanały dystrybucji tego typu. W roku 2009 stwierdzano, że spośród tych wydawnictw jedynie *Polski Przegląd Kartograficzny* ma

³ Według danych z maja 2013 r., około 40 polskich geografów, głównie fizycznych, miało indeks *h* o wartości 8 i więcej. Z kolei wszystkie osoby zatrudnione w jednostkach geograficznych w kraju ze stopniem doktora habilitowanego lub tytułem profesora (łącznie 279 osób) w kwietniu 2012 r. odnotowały 59,1 tys. cytowań (Śleszyński 2013).

akceptowalną stronę internetową (Śleszyński 2009), jakkolwiek do chwili obecnej redakcja nie zdecydowała się na udostępnienie całości publikowanych prac.

Z oddziaływaniem i cytowalnością dorobku naukowego wiąże się wiele problemów, których rozwiązanie jest trudne, ale nieuniknione, jeżeli prace geografów mają mieć szerszy zasięg. Obecnie największym problemem jest nadzwyczajne rozdrobnienie wydawnicze, niesprzyjające koncentracji wartościowych badań i stwarzające ryzyko zapominania dobrych prac w mało znanych lokalnych tytułach. W skali międzynarodowej należy dążyć do wypromowania przynajmniej jednego wydawnictwa lub dwóch. Naturalna wydaje się tutaj konsolidacja wysiłków na rzecz *Geographia Polonica*, chociaż trudno tutaj liczyć na powtórzenie się spektakularnego sukcesu naukowo-wydawniczego z lat 70. i wysokich, jednych z najlepszych na świecie wskaźników cytowalności. Być może jest też miejsce w Polsce na kolejne regularne ogólnonaukowe czasopisma anglojęzyczne z zakresu geografii i gospodarki przestrzennej, jakkolwiek dotychczasowe doświadczenia i osiągnięcia cytowalności, np. w przypadku toruńskiego *Bulletin of Geography*, nie napawają szczególnym optymizmem. Warto jednak zwrócić uwagę, że wiele tytułów zostało zmuszonych do zwiększenia dystrybucji i zasięgu oddziaływania wdrażaną oceną parametryczną czasopism MNiSW i umieściło w ostatnim czasie swoje zasoby na dużych platformach wydawniczo-informacyjnych (np. Versita). Za kilka lat powinno się okazać, na ile pozwoliło to zwiększyć cytowalność prac i poprawić rozpoznawalność tytułów.

Ogólnie rzecz biorąc, przyczyny słabej cytowalności współczesnych prac z zakresu geografii i szeroko rozumianych studiów regionalnych są głębsze i wiążą się nie tylko z polityką wydawniczą, lecz również z ogólną zapaścią dużej części nauki w Polsce po 1990 r. Tym bardziej konieczna jest konsolidacja wydawnicza oraz efektywniejsza promocja wartościowych badań, zwłaszcza za granicą. Wymaga to jednak przełamania partykularnych, a nawet indywidualnych interesów oraz współpracy całego środowiska naukowego geografów i specjalistów pokrewnych, jak też otwarcia się na inne dyscypliny badawcze i środowiska.

Bibliografia

- Bajerski A., 2008, „Polskie czasopisma geograficzne w bazie Scopus: próba analizy komunikacji naukowej w polskiej geografii”, *Czasopismo Geograficzne*, t. 79, nr 3, s. 367–382.
- Daniłowicz C., Szarski H., 1979, „Metoda oceny wartości merytorycznej czasopism naukowych na podstawie danych systemu SDI”, *Zagadnienia Naukoznawstwa*, t. 15, nr 1, s. 55–63.
- Drabek A., 2013, Polska Bibliografia Bibliometryczna, http://www.new1.bg.us.edu.pl/Default.aspx?url=arton_inf%2Fbibliografia.htm [dostęp: 4.09.2013].
- Harris Ch.D., 1980, *Annotated World List of Selected Current Geographical Serials*, University of Chicago Geography Research Papers, nr 194, Chicago: Committee On Geographical Studies.
- Harzing A.W., 2010, *The Publish or Perish Book*, Melbourne: Tarma Software Research.
- Królikowska A., 1971, „Polskie prace z dziedziny mechaniki na tle piśmiennictwa światowego”, *Nauka Polska*, t. 19, nr 4, s. 144–147.

- Linton J.D., Tierney R., Walsh S.T., 2011, „Publish or perish: How are research and reputation related?”, *Serials Review*, t. 37, nr 4, s. 244–257.
- Racki G., 2003, „Polskie czasopisma geograficzne a międzynarodowy obieg informacji naukowej”, *Przegląd Geograficzny*, t. 75, nr 1, s. 101–119.
- Śleszyński P., 2009, „Pozycja polskich czasopism i serii geograficznych w świetle baz Google Scholar”, *Przegląd Geograficzny*, t. 81, nr 4, s. 551–578.
- Śleszyński P., 2013, „Oddziaływanie ośrodków polskiej geografii według baz Google Scholar”, *Przegląd Geograficzny*, t. 85, z. 4 (w druku).
- Wilkin J., 2013, „Ocena parametryczna czasopism naukowych w Polsce – podstawy metodologiczne, znaczenie praktyczne, trudności realizacji i perspektywy”, *Nauka*, nr 1, s. 45–54.
- Wróblewski A.K., 2001, „Bibliometryczne nieporozumienia”, *Forum Akademickie*, nr 9.